

af kvinde-, landbo-, elev-, ungdoms- og gymnastikforeninger samt de dansksprogede medier i sydslesvigiske hjem. Det sker på grundlag af omfattende kildestudier, der muliggør en rekonstruktion af vilkårene for de dansksindede i sydslesvigiske landsogne.

Resultaterne opsummeres i nyttige grafiske fremstillinger i kapitel 13, hvor de undersøgte familiers nationale praksismønstre kvantificeres. Dernæst følger i kapitel 14 korte personbeskrivelser af syv personer, der optræder i undersøgelsen.

Undersøgelsens resultater sammenfattes og sættes i relation til teoretiske betragtninger, der findes i det følgende appendiks. Konklusionen slutter med et relevant komparativt, men asynkront udblik til situationen i den transsylvanske by Cluj, som bygger på den amerikanske sociolog Rogers Brubaker og teams epokegørende studie af nationalistisk politik og hverdagsetnicitet i sameksistensen mellem den rumænske majoritet og den ungarske minoritet i området. Denne undersøgelse optræder som fodnote på s. 324, men er af ukendte grunde ikke medtaget i litteraturfortegnelsen, hvor den burde være medtaget på s. 389. Udblikket benyttes desværre ikke som afsæt til en komparativ betragtning, og derfor slutter konklusionen brat. Imidlertid kan Brubakers koncept hverdagsetnicitet genfindes i Merete Bo Thomsen begreb "De dansksindedes hverdagsbetragtninger" (s. 69), som hun karakteriserer og analyserer på fineste vis.

Undersøgelsen bygger på omfattende kildestudier. Forfatteren har benyttet sig af 97 arkivpakker på Dansk Centralbibliotek, en på Bov Lokalkalarkiv, fem i Duborg-Skolens arkiv, 37 i det slesvig-holstenske landsarkiv, 30 i Rigsarkivet og fire i Flensborgs byarkiv. Dertil kommer arkivalier i privateje og en spørgeskemaundersøgelse med 14 respondenter. Kildegrundlaget suppleres med 115 publicerede kilder. Forfatteren har desuden benyttet sig af (mindst) 86 sekundære værker og otte periodika. Der ligger således en enorm flid og grundighed bag fremstillingen.

Merete Bo Thomsen har ydet et vigtigt bidrag til udforskningen af de dansksindedes historie i Sydslesvig. Hendes afhandling føjer et nyt perspektiv til de ganske mange studier i mindretallets organiserede historie og tilføjer græsrodspektivet som vigtig dimension. Hendes relevante sondring mellem uorganiserede og organiserede danske, det sikre blik for forskellige kategorier af dansksindethed med tre underkategorier defineret ud fra national adfærd: de hemmeligt, de privat praktiserende og de udadtil aktive dansksindede (s. 76) giver nye analytiske tilgange til forståelsen af de danske i Sydslesvig. Samtidig vises det, at de organi-

serede dansksindede, som udgør det danske mindretal, ikke er identisk med bruttostørrelsen af dansksindede. Således kunne man være dansk-sindet uden at være aktiv del af mindretallets organiserede aktiviteter.

Merete Bo Thomsens grundige bog er relevant for enhver med interesse for det danske mindretals og de dansksindedes historie i Sydslesvig. *Jørgen Kihl*

Thomsen, Merete Bo: *Sydslesvig: En dansk fortælling.*

Sydslesvigsk Forening 1920-2020.

Forskningsafdelingen ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, 2020, 296 sider.

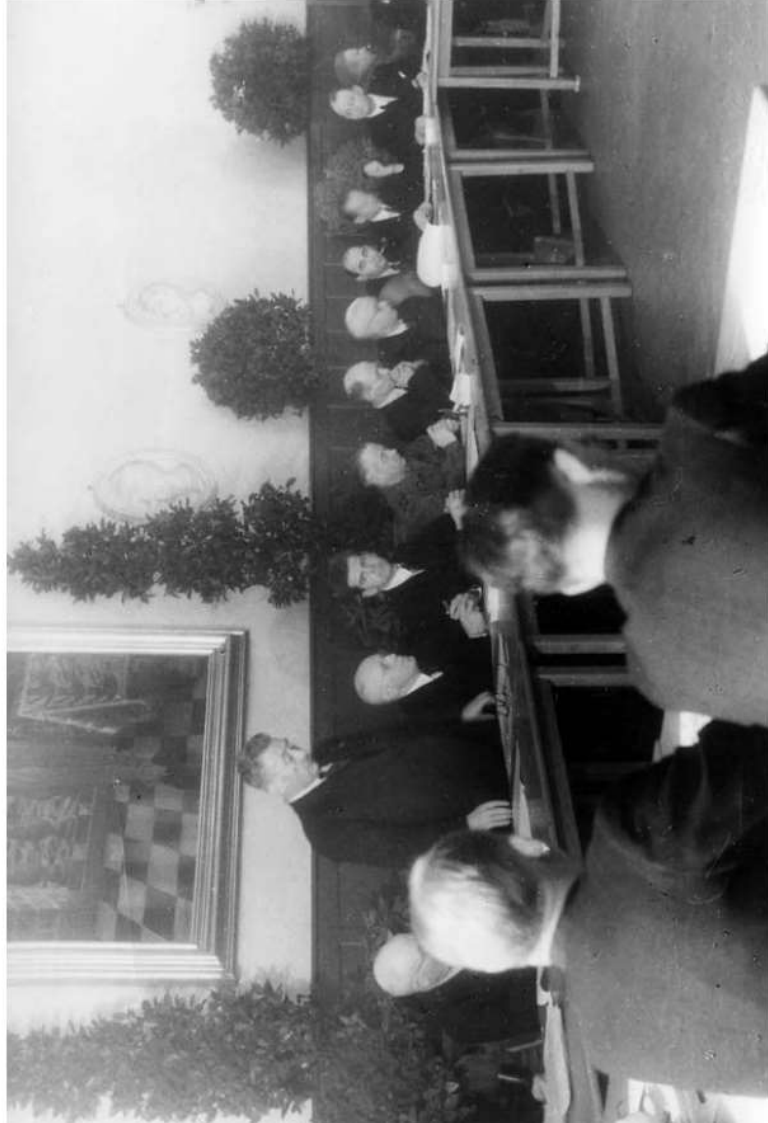
Som så mange andre ting i jubilæumsåret 2020 blev de to mindretals jubilæumsfester naturligvis også ramt af den verdensomspændende coronapandemi, og flere arrangementer måtte aflyses på både tysk og dansk side af grænsen. Mindretallene fejrede dog ikke grænsedragningen, men derimod deres 100-års jubilæum. Merete Bo Thomsens bog *Sydslesvig: En dansk fortælling. Sydslesvigsk forening 1920-2020* er derfor et fint plaster på såret og giver det danske mindretal i Sydslesvig en enestående mulighed for at fortælle denne historie til resten af Danmark og især også grænselandet.

Bogen giver et kronologisk indblik i Sydslesvigsk Forenings (SSF) 100-årige historie. Fra den svære start, hvor de danske syd for grænsen efter en skuffende folkeafstemning, først skulle samle sig i en forening og dernæst kæmpe for overlevelse mod chikane fra tysk side, der gjorde et foreningsliv svært. Her følger man ad flere omgange vigtige personlige aktører – eksempelvis Johanne Born, der havde et vigtigt embede i SSFs første år. Hende kommer læseren til at følge tæt over flere kapitler, hvilket gør læsningen meget intim.

Tiden fra 1933-1945 kan for de danske og tyske mindretal ses som et stort kapitel i deres historie – på hver deres måde. For det danske mindretal bød tiden på en betydelig medlemsflugt samt diverse forulempelser fra rigstysk side – et minefyldt farvand for mindretallet. Bogen beskæftiger sig meget med denne svære tid og krydrer læseoplevelsen med personlige oplevelser fra forskellige aktører fra mindretallets rækker. Mindretallet betalte en stor pris i denne tid. Med 242 faldne unge mindretalsdanskere i tysk krigsuniform og et medlemstal decimeret til blot 2.728, stod mindretalsledelsen over for en stor udfordring. Udfor- dringen blev dog lettet en smule, da der kom en stor tilgang af nye

medlemmer efter krigen. Spørgsmålet var så, hvordan mindretallet undgik nazister inden for egne rækker. Et spændende afsnit, som Merete Bo Thomsen behandler i bogen, og som bestemt kunne analyseres dybere i forbindelse med en anden forskning.

Anden halvdel af bogen fokuserer på nogle skelsættende begivenheder i SSFs historie fra 1950 og op efter – startende med et godt citat af Hans Tønnsen, der på mange måder ”smider nazikortet” og anklager

I Jon Tholstrup's anmeldelse af Merete Bo Thomsens bog "Sydslesvig: En dansk fortælling" ses det, at undertitlen er "Sydslesvigsk Forening 1920-2020", men det sidste er egentlig en tilsigelse. Faktisk blev Sydslesvigs Forening først stiftet den 15. november 1946, hvorfor billedet stammer. Forløberen hed Den slesvigske Forening, men dens politiske virke kunne ikke anerkendes af den britiske besættelsesmagt, så løsningen blev i stedet at oprette en ny dansk kulturel forening, Sydslesvigsk Forening. En ny formel politisk repræsentation fik det danske mindretal først i 1948 i form af Sydslesvigsk Vælgerforening. Billedkilde: Arkivet ved Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, fotograf Heinrich Himz.

politikkerne i landdagen i Kiel for at være sammenlignelige med nazisterne hvad angår undertrykkelse af nationale mindretal. Sådanne citater øger spændingen i læsningen, og lige netop Tønnsens ordvalg viser, hvordan forholdet mellem mindretal og flertal kunne være i efterkrigsårene. I de følgende afsnit skriver Merete Bo Thomsen blandt andet om Bonn-København-erklæringerne, der afløste Kiel-erklæringen og sørgede for grundlæggende rettigheder for mindretallene på begge sider af grænsen, hvilket blev et stort vendepunkt for SSF og mindretallet. Også sprog- og sindelagsdebatten, der i og for sig til stadighed føres i mindretallet i dag, får en speciel plads i denne kronologi. Merete Bo Thomsen tager dog også fat i nogle udfordringer som mindretallets størrelse eller har stået overfor. Eksempler på dette kunne være debatten om mindretallenes hus i Flensborg, eller den fejlslåede Minority-Safepack underskriftsindsamling, der trak negative overskrifter – også i Danmark. Hele værket viser, hvordan mindretallets liv syd for grænsen, og i det hele taget SSFs arbejde i de forgange 100 år, var en balancegang mellem identitet, kultur og sprog, men også mellem fjendskab og ven-skab mellem flertal og mindretal i grænseregionen.

Bogen rundes af med et kapitel om fremtidshåb og fremtidstanker. Her understreger Merete Bo Thomsen, hvad formålet med denne bog var. "En jubilæumsbog kan have mange ansigter. I nogle tilfælde ender det med det rene rygklapperi, mens det i andre tilfælde kan give anledning til en kritisk analyse af fortidens fejltrin og succeser. Ingen af delene har været hensigten med den herværende bog. I stedet har det været målet at beskrive, hvordan udviklingen over tid har forandret det danske mindretal...", og det må man sige, at Merete Bo Thomsen er lykkedes med. Bogen er et frisk input skrevet i et klart og tydeligt sprog. Den kan klart anbefales og bør læses af mindretallet, men især også af folk i Danmark. 100-året for genforeningen satte mindretallene på dagsordenen i Danmark, og denne bog kan i særdeleshed bidrage med at fremme dansk forståelse for mindretal.

Jon Thulstrup